

Nr 32.

Ankom till riksdagens kansli den 15 april 1915 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande till nationalpark av ett område norr om Torne träsk i Norrbottens län jämte två i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 29 januari 1915 avlåten, till jordbruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 19, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att såsom nationalpark må avsättas ett område av omkring 7.4 kvadratmil, bestående av kronomarken norr och nordväst om Torne träsk intill riksgränsen ävensom norra delen av nämnda sjö i Jukkasjärvi socken av Norrbottens län, med rätt för Kungl. Maj:t att bestämma de närmare gränserna för nationalparken.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»I en till chefen för jordbruksdepartementet ställd, i april månad 1914 avlåten skrivelse har intendenten vid naturhistoriska riksmuseet professorn Einar Lönnberg föreslagit, att såsom nationalpark måtte avsättas ett kronan tillhörigt område mellan Torne träsk och riksgränsen i Norrbottens län.

Professor Lönnberg anför, att detta område i naturforskarkretsar länge varit bekant för sin frodiga växtlighet. Björkskogen vore för dessa nordliga trakter särdeles högvuxen och kraftig. Där finnes även aspbestånd med relativt stora träd. Av tall torde endast enstaka reliker

förekomma. Örtvegetationen vore mångenstädes mycket riklig, och åtskilliga i och för sig sällsynta arter uppträdde där även.

Det nordliga läget uteslöte dock all odling, och någon avkastning av skog kunde enligt professor Lönnbergs mening ej förväntas. Någon annan ekonomisk nytta av området annat än som renbeteslaud för nomadlapparnas hjordar torde ej kunna erhållas, och om området bleve nationalpark, skulle intet hinder läggas härför, allra helst som det egentligen vore först frampå hösten, som renarna komme dit, emedan under högsommaren myggornas mängd avhölle dem därifrån.

Ehuru professor Lönnberg således funne den ekonomiska nyttan av området begränsad, ansåge han likväl en fridlysning önskvärd, emedan man kunde hava anledning att frukta, att trakten i annat fall skulle bliva utsatt för skövling på olika sätt. Dels innebure det ökade och oreglerade turistväsendet, såsom erfarenheten lärt, en viss fara. Dels vore det ej osannolikt, att, i den mån samhället vid Abisko tillväxte, lockelsen att slå sig ned på norra sidan om Torne träsk skulle bliva så stor för vissa mindre önskvärda personer, att de helt enkelt toge området i besittning, högge ned björkskogen och plundrade naturen på allehanda sätt samt förde ett mer eller mindre parasitiskt liv på lappars och turisternas bekostnad utan att vara samhället till något gagn. Exempel på dylikt saknades ej från andra håll. Och sedan sådana personer väl en gång slagit sig fast på en dylik avlägsen plats, vore det som bekant ej så lätt att hålla dem i styr eller få dem därifrån.

I fråga om lämpliga gränser för nationalparken föreslår professor Lönnberg: På södra sidan med början i väster det vattendrag, som, upprinnande i Norge, korsar riksgränsen ett stycke söder om riksröset 267 och därefter utfaller i Paijeb Njuorajaure, vidare nämnda sjö, vattendraget därifrån till Vuolle Njuorajaure samt sistnämnda sjös utlopp till Torne träsk, Njuorajokk. Genom de nämnda sjöarna borde gränsen anses löpa midvattens. Genom Torne träsk vore lämpligt, att gränsen droges så, att öarna Kåtesuolo och Jeprinsuolo komme att falla inom nationalparken, särskilt emedan åtminstone den senare ön vore märklig i botaniskt hänseende. I sin försättning borde gränsen i Torne träsk fortfarande löpa så långt ut, att nordsidans viktigaste fisklekplatser fölle inom nationalparken. Detta skulle ock enligt professor Lönnbergs förmenande hava sin avsevärda ekonomiska betydelse för framtiden, emedan i annat fall, om ej särskilda åtgärder vidtoges, det värdefulla fisket i Torne träsk kunde löpa fara att ruineras, på samma sätt som skett i flera andra lappmarkssjöar, varemot det genom lämplig hushållning skulle kunna för all framtid lämna en avsevärd mängd fisk. I öster skulle

gränsen kunna tänkas gå in i viken Laimolahti samt uppför Ripaisenjokk till den första större sjön, för vilken denna bäck utgjorde utlopp, samt från sistnämnda sjös nordsida rakt upp mot riksgränsen mellan riksrösen 277 och 278. Nationalparkens gräns skulle i övrigt utgöras av riksgränsen.

Över professor Lönnbergs förevarande framställning har utlåtande avgivits den 16 juni 1914 av domänstyrelsen, som i sin ordning hört vederbörande skogstjänstemän. Domänstyrelsen meddelar, att det föreslagna området, vars areal uppgår till omkring 7.4 kvadratmil, därav omkring 1.65 kvadratmil utgöres av Torne träsk, ur skogsvårdssynpunkt äger ringa ekonomisk betydelse. I likhet med skogstjänstemännen tillstyrker styrelsen den gjorda framställningen.

Jämväl vetenskapsakademien har i utlåtande den 2 augusti 1914 tillstyrkt framställningen.

Bestämmelser angående nationalparker äro givna i lagen den 25 juni 1909. Genom reglemente den 22 december 1911 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att nationalparkerna skola stå under vetenskapsakademiens vård och förvaltning. *Departements-
chefen.*

Inom Norrbottens län äro tidigare jämlikt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut avsatta fyra nationalparker, nämligen Stora Sjöfallets, Sarjeks, Abisko och Peljekaise nationalparker, vilka ock sedermera blivit till gränserna bestämda. Därjämte har beslut fattats om avsättning till nationalpark av ett område inom Suorsa eller Rissa kronoparker i Tarendö revir i samma län. Något definitivt förslag till gränser för denna nationalpark har dock icke framställts, beroende på, enligt uppgift, att de nämnda kronoparkerna ej befunnits innesluta några såsom nationalpark särskilt lämpliga områden. Innan tanken på utläggandet av nationalpark därstädes övergives, synes emellertid en något noggrannare undersökning böra verkställas.

Av de fyra nyssnämnda, redan bestämda nationalparkerna är Abisko nationalpark belägen vid Torne träskes södra strand och omfattar, i likhet med vad förhållandet skulle bliva med den nu föreslagna nationalparken, en del av nämnda sjös vattenområde, dock icke ända till sjöns mitt. Av detta skäl skulle kunna ifrågasättas, att Abisko nationalpark och den föreslagna parken lämpligen borde sammanslås till en park, som sålunda jämväl skulle omfatta mellanliggande vattenområde av Torne träsk. Härigenom skulle emellertid i större utsträckning, än som synes nödigt för naturskyddets skull, inskränkas de områden av sjön, där rätt till fiske kan upplåtas åt enskilda, och jag finner därför en dylik sammanslagning icke böra äga rum.

Då bildandet av en nationalpark å de trakter, varom nu är fråga, synes överensstämmande med det med inrättandet av sådana parker avsedda syftet, anser jag framställning härom böra göras hos riksdagen. De av Lönnberg föreslagna gränserna för området äro av honom angivna å en karta, varav avtryck torde få bifogas detta protokoll. Mot förslaget härutinnan har jag visserligen icke något att erinra, men torde gränsernas definitiva bestämmande böra föregås av en noggrannare undersökning.»

Motioner.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nr 71 i första kammaren av herr *Asplund* samt nr 198 i andra kammaren av herr *Stenudd*, vilka sammanstämmande hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Till stöd för motionerna har anförts av herr *Asplund*:

»I en den 10 i denna månad till riksdagen avlämnad proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva att såsom nationalpark må avsättas ett område av omkring 7.4 kvadratmil, bestående av kronomarken norr och nordväst om Torne träsk intill riksgården ävensom norra delen av nämnda sjö i Jukkasjärvi socken av Norrbottens län, med rätt för Kungl. Maj:t att bestämma de närmare gränserna för nationalparken. Förslaget stöder sig på en av intendenten vid naturhistoriska riksmuseet professorn *Einar Lönnberg* gjord framställning och motiveras av denne, att den å området rådande frodiga växtligheten behövde skyddas för skövling, som kunde befaras dels av det ökade och oreglerade turistväsendet, dels därav, att i den mån samhället vid *Abisko* tillväxte, vissa mindre önskvärda personer 'helt enkelt toge området i besittning, högg ned björkskogen och plundrade naturen på allehanda sätt samt förde ett mer eller mindre parasitiskt liv på lappars och turisternas bekostnad utan att vara samhället till något gagn. Exempel på dylikt saknades ej från andra håll. Och sedan sådana personer väl en gång slagit sig fast på en dylik avlägsen plats, vore det ej så lätt att hålla dem i styr eller få dem därifrån'. Vidare motiveras förslaget att utsträcka nationalparkens område över en större del av Torne träsk därmed, att nordsidans av träsket viktigaste fisklekplatser behövde skyddas, 'emedan i annat fall, om ej särskilda åtgärder vidtoges, det värdefulla fisket i Torne träsk kunde löpa fara att ruineras, på samma sätt som skett i flera andra lappmarkssjöar'.

Vad nu beträffar växtligheten inom området, är den utan tvivel på sina ställen sådan den beskrivits och jag är likaledes övertygad om, att

denna frodiga växtlighet, där den förekommer, bör skyddas för skövling. Men såsom var och en som besökt trakten vet och den propositionen bifogade kartan även utvisar, ligger den allra största delen av det till nationalpark föreslagna området över skogsgränsen. Det är endast en smal remsa på 1 eller 2 kilometers bredd längs stranden av Torne träsk jämte Ripaisenjokis något bredare dalgång, som kunna förete någon växtlighet alls, det övriga är kala fjäll och snöfält. Av det växtliga området torde det för övrigt endast vara de här och där förekommande bäckdalarna, som förete den frodiga växtlighet, varom propositionen talar. Vid sådant förhållande synes det mig fullkomligt omotiverat att genom avsättande av hela det 7.4 kvadratmil stora, huvudsakligen av kala fjäll bestående området till nationalpark undandraga detsamma ekonomiskt utnyttjande från statens sida. Områdets ekonomiska värde, som endast blivit bedömt ur skogsvårds- och jordbrukssynpunkt med självfallet negativt resultat, synes mig nämligen i annat avseende ha vissa förutsättningar att kunna bliva nog så betydande, om det icke undandrages från möjligheten att bliva undersökt icke blott för statens räkning utan även av enskilda. Nära intill områdets södra gräns och väster om Torne träsk's övre ända ligger Kuokula koppar- och zinkmalmfält med ej mindre än 105 utmål och strax väster därom ha under den tid, då inmutning å kronojord var tillåten, tagits en mängd inmutningar å kopparmalm, som dock ej bibehållits och senare ej kunnat ånyo inmutas, varjämte kopparmalm, som efter inmutningsrättens suspension påträffats dels i dessa trakter, dels ungefär en mil sydost om den föreslagna nationalparkens östra ända, varit föremål för koncessionsansökan från enskilda, och vad de sistnämnda fyndigheterna beträffar, inmutats och undersökts för statens räkning samt föreslagits till statsgruvefält. Om än icke någon av dessa här omnämnda fyndigheter genom hittills företagna undersökningar kunnat konstateras vara brytvärd, ha dock här påvisats malmförande områden av mycket stor utsträckning, vilket ger all anledning antaga, att ifall området norr härom, som hittills ej varit föremål för mera ingående undersökningar, på grund av ett mera avsides läge än trakterna närmast järnvägslinjen, bleve noggrannare undersökt, malm även där skulle påträffas. Nu kan visserligen invändas, att områdets avsättande som nationalpark icke nödvändigtvis behöver utgöra hinder för en undersökning från statens sida av malmtillgångarna inom området. Men var och en som sysslat med sådana saker vet väl, att det i mycket hög grad fordras enskilt vinstintresse för att en malmetning å ett så stort och förut okänt område skall kunna bedrivas med tillräcklig iver att

resultat uppnås, och malmletningar på enskilt initiativ bli ju i varje fall omöjliggjorda genom områdets avsättande till nationalpark. Då nu den malm, varom här sannolikt kunde bli fråga, kopparmalm, har en efterfrågan inom landet, som är flerdubbelt större än den kända tillgången och dess pris å världsmarknaden är högt och fortfarande torde komma att stiga under en längre framtid, anser jag det vara synnerligen olämpligt att genom avsättande till nationalpark av ett så stort område som det föreslagna, som har förutsättningar att vara malmförande och ej heller ligger alltför illa till för tillgodogörande, ytterligt försvåra upptäckandet och det ekonomiska utnyttjandet av malmfyndigheter inom detsamma, då det avsedda syftemålet, vissa växters och djurs fridlysning inom de mindre omfattande delar av området, där de förekomma, kan vinnas på mycket enklare och dock lika effektivt sätt.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att påpeka, att de faror för skövling av växtligheten inom området, som av professor Lönnberg framhållits, synas mycket överdrivna. Det ökade turistväsendet synes mig ingalunda kunna betecknas såsom 'oreglerat', då ju den allra största delen av turisterna tar in på turisthotellet i Abisko och endast genom av Turistföreningen anordnade båtturer kommer i beröring med det genom ett milsbrett och ofta svårfarbart vatten från järnvägslinjen skilda området. Från turisternas sida torde därför icke så stora faror hota. Vad beträffar det vid Abisko uppväxande samhället består detta förutom en eller annan enskild kåk, som tillåtits stå kvar sedan järnvägsbyggnaden, och Turistföreningens byggnader, endast av byggnader, tillhöriga statens järnvägar, och, så vitt jag har mig bekant, föreligga inga planer på att åtskilda, där eller annorstädes i närheten av Torne träsk, upplåta mark för bebyggande av enskilda. Faran för att 'vissa mindre önskvärda personer' skulle från i närheten belägna samhällen taga ens någon mindre del av området i besittning, synes mig därför synnerligen minimal. Jag förutsätter, att det ringa fåtal fiskare av svensk stam, som efter järnvägsbyggnadens avslutande slagit sig ned här och där vid Torne träsk, dock till största delen å samma sida som järnvägen, icke räknats till denna kategori av mindre önskvärda personer. De försörja sig, så vitt jag vet, av fiske och äro ingalunda 'parasiter å turister och lappar'. Deras fiske är ingalunda utan all betydelse för befolkningen efter järnvägslinjen och i Kiruna, som icke har mera tillförsel av fisk än vad den behöver och knappt det. Jag tilltror mig ingalunda att beträffande faran för fiskets förstörande genom dem säga annat, än att det synes mig föga logiskt, att av den omständigheten att vissa, i förhållande till det 8 mil långa och ställvis

milsbreda Torneträsk minimala sjöar i närheten av malmfältssamhällena med deras tiotusental innevånare, fått sin fisktillgång så gott som förstörd, dra den slutsatsen att något liknande skulle vara tänkbart om denna ofantliga sjö med det ringa antal fiskare, som där finnas eller kunna tänkas tillkomma. Det förefaller mig, som om lagen av den 25 juni 1909 angående naturminnesmärkens fredande lämnade fullt tillräckliga möjligheter att tillräckligt effektivt åstadkomma det naturskydd, som den kungl. propositionen åsyftar. I varje fall borde det räcka till med 'provstycken' av detta område, om det nu nödvändigt skall bli en nationalpark. 'En areal av några hektar komme väl i de flesta fall att vara maximum' har varit tankegången vid antagandet av 'lagen om nationalparker', och det borde kunna tillämpas även i detta fall.

På de skäl jag här ovan anfört, och då ingen utredning om det avsedda områdets ekonomiska värde föreligger, får jag vördsamligen hemställa, — — —;

samt av herr Stenudd:

»Utöver de skäl, vilka av herr Asplund i en motion nr 71 i första kammaren anförts, vill undertecknad härmed framhålla följande motiv för avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 19 om avsättande av ett område norr om Torneträsk till nationalpark:

Genom lagen den 25 juni 1909 är å nationalpark förbjudet:

'att förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning så ock bearbeta mineralfyndighet eller bortföra mineral;

att fälla eller skada växande träd eller borttaga växter eller växt-delar av annan beskaffenhet än bär, som användas till omedelbar för-täring;

att jaga, fånga eller avsiktligt döda djur av vad slag det vara må, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom, så ock att från ort till annan föra dödat eller fångat djur eller att skada eller bortföra ägg, rom eller bo;

att medföra hund;

att uppföra byggnad eller stadigvarande bostad, verkställa odling eller beta kreatur; samt

att i annonseringssyfte uppsätta eller anbringa tavla, plakat, in-skrift eller annan störande anordning.'

För lapparna medgives visserligen rättighet till renbete, skogs fång, jakt och fiske samt 'att medföra de för deras renhjordars bevakning nödiga hundar'. Men den, som mera ingående känner lapparnas liv och deras behov, torde inse, att dessa medgivanden ej äro tillräckliga

för att trygga detta nomadfolks fulla genom århundradens hävd erkända rörelse- och näringsfrihet. Jag vill genom ett par exempel styrka detta.

Då någon av lapparna dör under sommaren, kan liket av helt naturliga skäl ej forslas till vederbörlig begravningsplats förrän på hösten, då marken frusit och snö fallit. Under sommaren måste liken förvaras i provisoriska gravar i närheten av sommarvisten. Men enligt ovan omnämnda bestämmelserna skulle ingen grav få grävas, ty ytbildningen får ej förstöras eller skadas.

En del av barnen samt de mera ålderstigna bland lapparna, vilka ej kunna deltaga i renskötseln, sysselsätta sig under sommaren med att samla och på ett särskilt sätt bereda s. k. skohö, vilket de sedan under vintern försälja till den bofasta befolkningen framför allt i malmfälten. Även detta skulle ju bliva dem förbjudet inom nationalparken liksom också bärplockning till avsalu.

Med lapparnas bristande förmåga att sätta sig in i lagar och förordningar och med deras nedärvda hämndlystnad på varandra för verkliga eller förmenta oförrätter skulle antagandet av Kungl. Maj:ts förenämnda proposition bereda dels för dem, dels för en av ovist nit besjälad allmän åklagare rikliga tillfällen till trakasserier. Lapparna skulle heller knappast förstå avsikten med den föreslagna åtgärden utan endast uppfatta den som en yttring av statsmakternas trakasseringslusta mot dem.

Sydost om den föreslagna nationalparken omkring 6 kilometer från dess gräns ligger en flera hundra år gammal by vid namn Kattovuoma, vars inbyggare äro för sin existens till väsentlig del beroende av jakt och fiske. Ingen utredning finnes, vilka konsekvenser antagandet av Kungl. Maj:ts förut omnämnda proposition skulle medföra för befolkningen i denna by. I dessa trakter uppträder lapparnas arvfärdiga vargen mycket talrikt, varför många av nämnda bys invånare sysselsätta sig med fångandet av detta djur. Om jakten av detta för lapparna i ekonomiskt avseende så skadliga men för en vargfångare värdefulla djur skulle förbjudas å ett så stort område, som här är i fråga, skulle det kunna medföra avsevärda ekonomiska förluster för dessa människor.

Då jag på grund av det stora avståndet och bristande kommunikationer jämförda med den relativt korta motionstiden efter överlämnandet av den kungl. propositionen ej haft tillfälle till närmare utredning eller att inhämta ortsbefolkningens yttrande angående de konsekvenser, som antagandet av nämnda proposition skulle medföra för den, och då jag på grund härav ej anser mig kunna framlägga några särskilda förslag

i ärendet, får jag med åberopande av det ovan anförda samt mitt yttrande angående ärendets bristande utredning i kammaren den 12 innevarande månad vid propositionens hänvisande till jordbruksutskottet, och då saken ej är av brådskande natur, vördsamt hemställa, — — —»

Vad först angår de skäl, som i motionerna åberopats mot bifall till det nu föreliggande förslaget har uti herr Asplunds motion anförts bland annat, att genom ifrågavarande synnerligen vidsträckta områdes avsättning till nationalpark skulle möjligheter icke förefinnas att på enskilt initiativ bedriva efterforskningar efter malmer, särskilt kopparmalm, som enligt motionärens åsikt kunde beräknas där förekomma. I anledning av detta uttalande har utskottet uti förevarande hänseende inhämtat upplysningar från chefen för geologiska undersökningen, som meddelat bland annat, att för närvarande ingen malmförekomst av praktisk betydelse vore känd inom det till nationalpark föreslagna området. Kända geologiska förhållanden gäve icke heller anledning antaga, att området med hänsyn till malmer skulle vara gynnsammare än vilken annan del av våra fjälltrakter som helst, möjligen med en liten reservation för en smal remsa närmast intill södra gränsen för områdets väster om Torne-träsk belägna del. Härav och av vad i övrigt anförts framginge enligt chefens åsikt, att malmgeologiska skäl icke talade emot avsättandet av området såsom nationalpark, därest detta av andra orsaker vore önskvärt. Chefen instämde visserligen livligt i den uti herr Asplunds motion uttalade önskan om underlättande av uppdagandet av särskilt kopparmalmer, men så vitt förhållandena nu kunde bedömas, föreläge enligt hans förmenande på många andra ställen i Lappland och Jämtland långt större skäl att eftersöka sådana malmer än inom den föreslagna nationalparken.

Utskottet.

Angående härefter de av herr Stenudd befarade olägenheter, vilka genom nationalparkens inrättande skulle uppkomma för lapparna, förefaller det utskottet som om dessa olägenheter blivit i viss mån överdrivna. Beträffande särskilt jakt och fiske bör bemärkas 2 § av lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker, enligt vilket stadgande vad i 1 § av samma lag föreskrivits ej skall leda till inskränkning i de rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske, som äro lapparna medgivna, dock att jakt å björn ej må äga rum. Härav framgår, att något förbud för lapparna att jaga varg å nationalpark icke, såsom motionären gjort gällande, förefinnes.

Ehuru utskottet icke anser de av motionärerna sålunda anförda skälen vara av den betydelse, att utskottet skulle allenast härav för-

anledas avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, har utskottet emellertid vid granskning av densamma icke kunnat undgå att finna, det ärendet icke blivit föremål för en så fullständig utredning, som utskottet ansett önskvärd för ett rätt bedömande av de verkningar, vilka inrättandet till nationalpark av ett så högst betydande område som det ifrågavarande skulle medföra i olika avseenden, bland annat vad rörer befolkningens i dessa trakter möjligheter att efter nationalparkens inrättande förskaffa sig sin utkomst. I detta hänseende vill utskottet särskilt framhålla vad i herr Stenudds motion berörts, nämligen att den i närheten av den föreslagna nationalparken belägna byn Kattovuomas innebyggare för sin existens äro till väsentlig del hänvisade till jakt och fiske, och utskottet har icke kunnat bilda sig någon uppfattning, huruvida ett bifall till förslaget skulle för dessa medföra några menliga följder. Det synes därför utskottet lämpligt att, innan definitivt beslut om nationalparkens bildande fattas, för utredning av nu berörda förhållanden yttranden i ärendet inhämtas från vederbörande ortsmyndigheter, vilka icke torde underlåta att lämna orsbefolkningen tillfälle att giva tillkänna sin mening i ämnet. Först sedan denna utredning blivit verkställd, torde frågan böra bliva föremål för ett slutligt avgörande, varför utskottet anser sig för närvarande icke kunna biträda Kungl. Maj:ts framställning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- 1) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må vinna riksdagens bifall; samt
- 2) att herrar Asplunds och Stenudds förevarande motioner må anses besvarade genom utskottets under 1) gjorda hemställan.

Stockholm den 14 april 1915.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.